

קובץ

בארות

על מסכת

סוכה

הוצאת מוסד
תשנ"ח

הוצאת מוסד
תשנ"ח

יו"ל ע"י

ישיבת

באר יהודה

פעיה"ק ירושלים תובב"א

ער"ח ניסן ה'תשע"ד

הבה"ח משה ישראלי

בענין אכילת כזית בסוכה בליל יו"ט הראשון

יש לחקור האם החיוב של אכילת כזית בליל יו"ט הראשון הוא מדין הסוכה כלומר שאין מצוה באכילה גופא אלא שהאכילה באה לעשות קביעות בסוכה דהיינו לקיים את ה"תשבו", או שהאכילה היא מדין היו"ט, כלומר שהתורה ציוותה לאכול וממילא צריך לאכול בסוכה.

והנפק"מ הם: (א) כשירדו גשמים ואכל בבית ופסקו הגשמים האם חייב לחזור ולאכול בסוכה כזית אם זה מדין סוכה חייב דלא אכל בסוכה ואם זה מדין היו"ט פטור דהא אכל כזית ביו"ט. (ב) אם אכל בבית כשירדו גשמים ושכח יעלה ויבוא אם יחזור לומר ברכהמ"ז או לא. (ג) נשים האם חייבות לחזור כששכחו יעלה ויבוא. (ד) לחם גזול אם יוצא י"ח אם זה מדין הסוכה יוצא י"ח דהפת בסה"כ בא בשביל לקיים את מצוות הסוכה כל' לקיים את התשבו ואם זה מדין היו"ט שהמצווה באכילה גופא אז לא יוצאים י"ח בלחם גזול כמו במצה, נפק"מ זה הביאו קובץ על י"ד בשם דרך המלך (רפפורט).

(א) במשנה ר"א אומר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה וחכ"א אין לדבר קצבה חוץ מלילי יו"ט הראשון של חג בלבד ועוד אמר ר"א מי שלא אכל לילי יו"ט הראשון ישלים לילי יו"ט אחרון של חג וחכ"א אין לדבר

תשלומין ועל זה נאמר מעות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות.

ובגמ' מ"ט דר"א תשבו כעין תדורו כל' כמו שבדירה הדרך שאוכלים אחת ביום ואחת בלילה אף סוכה כן ורבנן ילפי' ט"ו ט"ז מחג המצות מה שם לילה ראשונה חובה מכאן ואילך רשות אף כאן (ומה דאמרי רבנן כדירה מה דירה אי בעי אכיל וכו' זה רק תשובה לר"א איך ידרשו את תשבו ועיין מירא דכיא) והוסיף תוס' ירושלמי שלר"א ילפינן ג"ש תשבו תשבו מאוהל מועד. והקשתה הגמ' איך משלים ליל יו"ט האחרון (בשמיני עצרת) והרי אין סוכה ור"א אמר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה ותרצה הגמ' אמר בירא אמר רב אמי חזר בו ר"א.

ונחלקו רש"י ותוס' ממה חזר בו לתוס' חזר בו ממה שהיה מצריך סוכה ולעולם ארבע עשרה סעודות חייב (בשפת אמת הקשה אם בעי ארבע עשרה סעודות א"כ ילפי' מתשבו וליבעי סוכה ונשאר בצ"ע). ולרש"י חזר בו ר"א ממה שהצריך י"ד סעודות ולעולם בעי רק סעודה אחת בלילה הראשון וילפינן ט"ו ט"ז כרבנן.

ונחלקו הרש"ל והמהרש"א בפירוש רש"י הרש"ל הסביר שבהו"א שהבנו שחייב ארבע עשרה סעודות א"כ ילפי' מתשבו ובעי סוכה דהחיוב הוא מצד הסוכה אבל עכשיו שלומדים ט"ו ט"ז א"כ לומדים מה

יהודה דנפק"מ כגון שירדו גשמים ואכלו חוץ לסוכה דהשתא אם לכבוד יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה ביום טוב ראשון צריך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות עכ"ל. אך הב"ח ס"ל בדעת ר"י שכשירד גשמים חייב ליכנס לסוכה שהר"ן הביא דעות דס"ל שאפי' יורדים גשמים חייב לאכול בסוכה והב"ח ציין שזהו דעת ר"י בברכות וכן הרש"ל ס"ל בדעת ר"י שגם כשירד גשמים חייב לאכול כזית ראשון בסוכה ובדאי פשטות לשון התוס' הוא שכשירד גשמים פטור מלאכול בסוכה כצל"ח ורע"א.

ג) הרא"ש פסק שחייב לאכול בלילה הראשון גם כשירד גשמים וזה לשונו (ברכות מט:): אבל בלילה הראשון בכל ענין חובה ואפי' יורדים גשמים חייב לאכול כזית בסוכה דילפינן מחג המצות עכ"ל. ומוכח להדיא דס"ל לרא"ש שכזית בלילה הראשון הוא מדין הסוכה דאי לאו הכי לא היה מחויב לדחוק עצמו לסוכה גם כשירד גשמים (ואינו נכון לומר דס"ל מדין היו"ט רק שאת היו"ט לא יוצאים אלא בסוכה ולכך צריך לדחוק עצמו) הקרבן נתנאל הקשה על הרא"ש והרי הוא מצטער ומאי שנא' לילה הראשונה משאר הלילות וא"ת ג"ש למאי אתא אתיא לאוכל כזית שחייב בסוכה משא"כ שאר ימים שדווקא כשאוכל כביצה חייב בסוכה ונשאר בצ"ע ונראה ליישב שילפינן מפסח לכל ענין דג"ש לא אתי למחצא והתורה הפיקה בלילה הראשון

בפסח בעינן אכילה אף פה בעינן אכילה ולעולם החיוב הוא מצד היו"ט ולא מצד הסוכה המהרש"א מקשה על הרש"ל שלא מסתבר ללמוד ג"ש ט"ו ט"ו לענין אכילה גרידא אלא כמו שם מצה אף פה סוכה והן אמת שיש ריטב"א מפורש כהמהרש"א במס' ברכות דף מט: וז"ל ומאי דקאמרי דבלילה הראשון הכתוב קבעו חובה לאו לאפוקי משאר ימים אלא חובה מדין מצה קאמרינן וכן בלילה הראשון של חג חייב לאכול מדין סוכה ומכח קושיה זו המהרש"א מסביר ברש"י שכיון שחייב לאכול (למסקנא) סעודה אחת א"כ ילפינן כמו בקרבן שיש השלמה ביו"ט אחרון אע"ג דליכא סוכה (אך ה"ק מה שיידך ללמוד מקרבן והרי בקרבן לא בעי סוכה כך הקשה השפת אמת) אבל להו"א שחייב לאכול י"ד סעודות א"כ לא שיידך ללמוד מקרבן שהרי אין השלמה לי"ד קרבנות ומבואר פה שלרש"ל בדעת רש"י החיוב לאכול בלילה הראשון הוא מדין יו"ט ולא מדין סוכה ולמהרש"א החיוב לאכול ביו"ט הראשון הוא מדין הסוכה.

ב) התוס' במס' ברכות דף מט: בשם רבי יהודה כתבו שאם ירדו גשמים ואכל בבית חייב לחזור ולאכול בסוכה ומוכח דסבירא ליה שהחיוב הוא מדין הסוכה דאי מדין היו"ט הרי אכל בבית ולמה מחויב לחזור ולאכול בסוכה ומלשון תוס' מכיחים הגרע"א והצל"ח שכשירד גשמים פטור מלאכול כזית ראשון אלא שאם פסקו חייב לחזור ולאכול בסוכה וז"ל ומיהו אומר רבי

מדרשת תשבו וכן המשנה ברורה בסי' תרל"ט ס"ק ל"ה כתב כן בדעת הרמ"א שפסק כרא"ש וסייעתו (סי' תרל"ט ס"ק ל"ה) וז"ל וטעמא דכיון דגמרינן מחג המצות לגמרי גמרינן מה התם בכל גונוי חייב אף בסוכות כן עכ"ל.

ודבר פלא ראיתי להגר"א בספרו אמרי נועם (ברכות מט:) שכתב להגיה ברא"ש והרא"ש יסבור שכשיורדים גשמים פטור אלא שיצטרך לחזור ולאכול בסוכה כשאכל בבית וזה לשונו והרא"ש כתב בשעה שיורדים גשמים ומחמת זה כתב הרמ"א שיאכל בליל א' של סוכות כזית בסוכה אפי' בשעה שיורדים גשמים וטעות גדול הוא דממ"נ אי הוי שם סוכה בשעה שיורדים גשמים א"כ מאי חילוק איכא בין ליל א' לשאר ימים (כקושיית הקרבן נתנאל) ואי לא הוי שם סוכה עליו בשעה שיורדין א"כ מאי מועיל מה שיאכל בסוכה אלא טעות נפל ברא"ש וצ"ל לאחר שירדו גשמים כמו שכתבו התוס' וכו' עכ"ל ולא משמע כדבריו שכתב הרא"ש (ברכות מט: ס' כ"ג) ודוקא מלילה ראשונה ואילך רשות אבל בלילה ראשונה בכל ענין חובה ואפי' יורדים גשמים חייב לאכול כזית בסוכה דילפינן מחג המצות עכ"ל ולא שייך להגיה כלל וגם שהגר"א עצמו (ביאור הגר"א סי' תרל"ט) כתב שדעת הרא"ש כדעת הסמ"ק שחייב לאכול כזית ראשון בסוכה אפי' שיורדים גשמים וצ"ל שחזר בו הגר"א והסיק כמו שכתב בביאורו ובעיקר קושייתו שהקשה ממ"נ כעין זה הקשה הקרבן נתנאל ויישבנו

קושיה זו כדברי המשנה ברורה וכדלעיל ומהמשך דברי הגר"א בספרו אמרי נועם משמע שיש שתי חיובים באכילת הכזית א' מצד היו"ט ב' מצד הסוכה וז"ל אבל ליל ראשון אע"פ שכבר אכל אם פסקו הגשמים אח"כ צריך לאכול בסוכה עוד הפעם דאע"פ שכבר יצא בשביל יו"ט אבל לא יצא בשביל אכילת סוכה שליל ראשון מחוייב הוא לאכול בסוכה כזית עכ"ל. ולפי הבנתו של הגר"א שזה שתי חיובים נפלו הנפק"מ דלעיל דלעולם החיוב הוא גם מדין היו"ט ולפ"ז בפשטות אם ירדו גשמים ואכל בבית. צריך לומר יעלה ויבוא ואם שכח יחזור וכשיפסקו הגשמים יחזור לאכול בסוכה וצריך לומר יעלה ויבוא ואם שכח יחזור לומר ברכהמ"ז (ונראה שלפ"ז יהא אפשר להסביר את הרש"י באופן אחר מהרש"ל ומהרש"א שבהו"א חייב מצד הסוכה ובמסקנא חייב לאכול גם מדין יו"ט וגם מדין הסוכה וההשלמה בשמיני עצרת באה בשביל היו"ט ובדברי הרש"ל לא נראה להסביר כך ועיין). והגר"א עצמו פסק כרשב"א שכשיורדים גשמים פטור מלאכול בסוה יען אשר אין שם סוכה על סוכה זו כשיורדים גשמים ולכך לא שייך שידחוק עצמו לסוכה (ביאור הגר"א סי' תרל"ט).

הרב שולחן גבוה כתב שגם הרא"ש ס"ל שמצטער מאד פטור כגון איסטנים וטעמו של הרא"ש שלאכול את הכזית אין בזה כל כך צער ולכך חייב והרשב"א ודעימיה שחולקים וס"ל שפטור גם בלילה הראשון כשיורדים גשמים טעמם שכמו בבית אף

בקצת גשמים אדם יוצא מהבית אף בסוכה כן ולא משמע כדבריו בדברי הפוסקים וגם מלשון הרא"ש בברכות לא משמע כן וז"ל אבל בלילה הראשונה בכל ענין חייב עכ"ל. וגם שהילפותא היא מפסח ושם אין חילוק בין איסטנים ללא איסטנים כמו שכתב הרא"ש בעצמו מה התם בכל ענין חובה אלא וודאי הרא"ש ס"ל שחייב לדחוק עצמו ולאכול כזית בכל ענין בסוכה (ועיין בברכת יצחק שביאר למה לא הבין הרא"ש כר"י בברכות שאיצטריך ג"ש לענין שצריך לחזור לסוכה או כהר"ן שצריך לאכול יותר מכביצה דהרא"ש הבין לחייב לכולא מילתא מהג"ש ועי"ש עוד שהסביר את שאר הראשונים למה כל אחד לא הבין כשני).

(ד) הרשב"א בתשובה שאלה ע"ח נשאל אם חייב לאכול כזית בלילה הראשונה גם כשיורדים גשמים והשיב נראין לי הדברים שאין המצטער ואשר ירדו עליו גשמים חייבים עד כדי שתסרח המקפא לאכול בסוכה דמילת תשבו כעין תדורו אמרין ולעולם לא חייבתו התורה לאכול בסוכה אלא כדרך שעושה אדם בביתו דאם איתא לא אפשר דלא לימרו הכי בגמ' והא דילפי' רבנן ט"ו ט"ו מחג המצות לאו למימרא שיהיה חייב עכ"פ לאכול בסוכה בלילה הראשון אפילו במקום צערא דמצטער פטור הוא אלא דהיכא דלא מצטער חייב לאכול בלילה הראשון ומי שמחייב עליו הראיה ואנו לא שמענוה ולא ראינוה עיי"ש ומשמע מהרשב"א שזה דין בסוכה ולא ביו"ט מדכתב ולעולם לא חייבתו תורה וכו'

אלא היכא דלא מצטער חייב לאכול בלילה הראשון ומשמע שכשמצטער פטור לאכול בלילה הראשון לגמרי (מדלא כתב אלא היכא דלא מצטער חייב לאכול בלילה הראשון בסוכה) ואם איתא שזה מדין היו"ט וודאי שלא היה נפטר לגמרי והיה חייב לאכול בבית משום יו"ט ולפ"ז נראה בפשטות שיתחייב לחזור ולאכול בסוכה כשיפסקו הגשמים אפי' אם סעד בבית ואכל כזית דהא את מצוות היום לא קיים ושוב ראיתי במאור ישראל ח"ג (טבעת המלך) שכתב בדעת הרשב"א שנראה שיצטרך לחזור לסוכה ולאכול כזית כשיפסקו הגשמים.

הגר"א בס"י תרל"ט הסביר את הרשב"א שס"ל שכשיורד גשמים פטור משום שכשיורד גשמים אין שם סוכה עליה ולכך לא שייך שידחוק עצמו לסוכה ומה יועיל לו שידחוק עצמו ואפשר לתלות בזה את מח' הראשונים שהרא"ש וסייעתו ס"ל שזה דין בגברא ולכך שייך לחייבו בסוכה גם כשיורדים גשמים והרשב"א וסייעתו ס"ל שזה דין בחפצא ולכן לא שייך לחייבו לדחוק עצמו וליכנס לסוכה כשיורדים גשמים ולפ"ז יש להסתפק במה שכתב הביכורי יעקב שאם יורדים גשמים בחלק מן הסוכה ובחלק מן הסוכה לא יורד גשמים חייב לישב בסוכה, מה יהיה הדין כשיורדים גשמים בכל הסוכה חוץ ממקום של ששה טפחים שאז אין הכשר סוכה האם נאמר שאין שם סוכה על סוכה זו ופטור או כיון שהאדם במקרה שלא מפריע לו לישב

בששה טפחים יתחייב לישב אפשר לומר שכיון שכל פטור החפצא מתחיל מהגברא א"כ יתחייב לישב בה ויש שלא הסכימו עם זה ודו"ק ועיין בחו"ע בדיני ישיבה בסוכה דף קכ"ג שתלה את מח' הראשונים בעוד אופן בדין דון מינה ומינה או דון מינה ואוקי באתרא דלראשונים שחייבו אפי' במצטער או ירדו גשמים ס"ל דון מינה ומינה וחייב כמו במצה ואילו הראשונים דס"ל שפטור מצטער או יורדים גשמים ס"ל דון מינה ואוקי באתרא ולכך פטור (ועיין בריטב"א שהעמיד את מח' ר"א ורבנן בכהאי גוונא) ויכול להיות נפק"מ איך נעמיד את מח' הראשונים (גברא וחפצא או בדון) דלגברא או חפצא לכאן זה יהא פטור לירדו גשמים שהסוכה לא סוכה אבל מצטער מנ"ל לפטור ואם נעמיד בדון מינה אז גם מצטער יפטר, וחייב להעמיד גם באופן של מינה ומינה ומינה ובאתרא שהרי הרשב"א פטר להדיא גם מצטער ולטעמא שהסוכה לא סוכה לא יובן למה מצטער פטור (ואין נראה כלל לומר שכשהוא מצטער החפצא לא חפצא כלו' כשאין את הגברא אין את החפצא עכ"פ לגביו).

(ה) הרמב"ם הביא את דברי המשנה זו"ל (פ"ו הל' י') ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית מאמתי מותר לפנות וכו' ודייקו המבי"ט והמאמר מרדכי וכן זכרון יהודה ס"ס קפ"ג וכן בשו"ת משנת יעב"ץ ס"י ס"ד דף קצ"ז שמזה שלא חילק הרמב"ם בין יום ראשון לשאר ימים משמע שפטור אף בליל יו"ט הראשון (אך ק"ק מהבית יוסף ח' יו"ד

ס"י קצ"ח שכתב שכשהרמב"ם משנה מדברי המשנה ולא חילק עוד אפשר להוכיח מדלא חילק ודאי ס"ל לרמב"ם שאין חילוק אבל כשהוא לא משנה מדברי המשנה אין להוכיח מדלא חילק שס"ל שאין חילוק ופה אצלינו הוא לא שינה מדברי המשנה והן אמת שיש ראשונים שמוכיחים מהמשנה גופא שלא חילקה שפטור בליל יו"ט ראשון).

(ו) ועוד כתב הרמב"ם בפירוש המשניות סוף פרק שני שירידת גשמים בתחילת חג הסוכות זה ס"י קללה והסביר הגר"ח ברלין שבשאר ימים זה לא ס"י קללה דאין חיוב לאכול ואי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל משא"כ ביום טוב הראשון שחייב לאכול בסוכה וא"א לאכול ולקיים המצוה אז זה סימן קללה ומזה הוכיח הגר"י טופיק שס"ל לרמב"ם שהחיוב לאכול כזית זה מדין הסוכה דאם זה מדין יו"ט א"כ גם בליל יו"ט הראשון לא יהא ס"י קללה שהרי אפשר לקיים את המצווה בבית ואינו נכון לומר שהחיוב הוא מדין יו"ט וכיון שיש חיוב לאכול וממילא בסוכה זה ס"י קללה ובשאר ימים שאין חיוב לאכול עכ"פ לחם זה לא יהא ס"י קללה שהרי בשבת יש חיוב לאכול מדאורייתא עכ"פ לרמב"ם וא"כ יהא ס"י קללה גם באמצע החג ועיין תשובות הרשב"א שאלה תרי"ד. ועוד שלאכול בשר ולשתות יין יש מצוה בכל שבעת הימים וממילא חייב לאוכלו בסוכה, כמו שבכזית לחם למדנו שחייב לאכול בסוכה ואע"פ שקביעות בעלמא זה בכביצה ואילי אינו משום

אלא בקיום התשובו ממילא לא בעי לאכול
בליל החג את הכזית בתאווה או דמכין שיש
מצווה באכילה צריך לאוכלה לתאווה
ואפשר להסביר שהירושלמי הסתפק האם
כזית זה מדין היו"ט או מדין הסוכה אבל
וודאי אם זה מדין הסוכה לא צריך בתאוואה.

האור זרוע פסק להחמיר דמשום ^{דמספקא} דמספקא
לירושלמי בזה אזלינן לחומרא המהרי"ל
פסק כאו"ז שאסור לאכול בערב החג משום
שצריך לאכול בלילה לתאווה וכתב עליו
הרמ"א בדרכי משה וזה נראה לי חומרא בלי
טעם דשאני אכילת מצה שאם יאכל אחר
חצות לא יאכל בלילה מצה לתיאבון אבל
גבי סוכה אין המצווה באכילה שיצטרך
לאכול לתיאבון דאף אם ישב בסוכה בלא
אכילה מ"מ קיים מצוות סוכה ולכן נראה לי
דאין לחוש בזה והמחמיר יחמיר והמקל לא
הפסיד מיהו אח"כ מצאתי באו"ז כדברי
מהרי"ל ומייתי לה בירושלמי וכו' עכ"ל.
ולכן חזר בו הרמ"א בסי' תרל"ט סעיף ג'
עיי"ש ומ"מ מבואר שהצד לומר שלא צריך
לאכול בתאוואה הוא משום שהמצווה לא
באכילה גופא אלא בשביל לקיים את
התשובו (וצ"ע מה שכתב דאף אם ישב בסוכה
בלא אכילה קיים מצוות סוכה ואם נומר שכוונתו
כפשוטו שגם אם לא יאכל יקיים מצוות סוכה לא
יהא ראייה שהצד לומר שלא צריך בתאוואה זה בגלל
שאין האכילה אלא בשביל התשובו אבל לא נראה
כלל לומר כך דוודאי בלילה יש חיוב לאכול מדאורי'
ואם לא מדין הסוכה אז מדין היו"ט ואז צריך אכילה
בתאוואה משום היו"ט ואולי מה שכתב שקיים
מצוות סוכה בלא אכילה לאו דווקא).

שבלחם ששייך קביעות בכביצה יש בכזית
אבל בבשר ויין שלא מצינו קביעות גם פה
לא יהיה קביעות. אבל אפשר להסביר
חילוק אחר ברמב"ם מהגר"ח ברלין
ודעימיה שבתחילת החג דווקא זה סי' קללה
דעדין לא ישבנו בסוכה וכבר ה' מגרש אותנו
מן הסוכה אבל אם ישבנו כבר בסוכה יום או
יומים ואח"כ יורד גשמים זה לא סי' קללה
וא"כ לא יהא ראייה מפה דס"ל לרמב"ם
שאכילת כזית בלילה הראשון זה מדין
הסוכה.

ז) ונראה להביא עוד ראייה להרמב"ם שכזית
זה מדין הסוכה שהרי כתב בהל' חמץ ומצה
פו' הל' י"ב שאסור לאכול בערב הפסח כדי
שיאכל בלילה לתיאבון ובהל' יו"ט פו' ה'
ט"ז כתב וכן ראוי לאדם שלא יסעוד בערבי
ימים טובים מן המנחה ולמעלה ומשמע
להדיא שבערב סוכות שזה שאר ימים
טובים אין איסור לאכול ואין חובה ליכנס
בתאוואה כמו בערב פסח אלא רק ראוי ואם
נאמר שהאכילה מדין היו"ט לא מובן למה
מותר ומאי שנא מערב פסח אבל אם נסביר
שזה מדין הסוכה וכל הכזית בא בשביל
לקיים את התשובו מובן למה לא אסור כי
אין מצווה באכילה גופא אלא בשביל לקיים
את התשובו ומימלא אין נפק"מ אם יכנס
לחג בתאוואה העיקר שיאכל כזית ומ"מ ראוי
לא לסעוד שהרי באכילה יש מצווה.

הירושלמי הסתפק בדין זה האם צריך
לאכול את הכזית לתאווה או לא ונראה
להסביר שספיקו של הירושלמי היא האם
נומר שכיון שאין המצווה בעיקר האכילה

הרמב"ם היקל בדין זה וכתב ראוי לא לאכול בערבי ימים טובים ונראה שהיקל משום דהוה ספיקא דרבנן ולקולא והא"ז שהחמיר בזה אולאי י"ל שס"ל שכיון שהדרבנן פה הוא לא דרבנן גרידא אלא שהוא דרבנן בשביל הדא' כל' בשביל לאכול בלילה לתאוה והאכילה בלילה מדאורייתא ולכך אע"ג דמספקא לירושלמי אזיל לחומרא או שנאמר שהאור זרוע סבירא ליה כמו הראשונים שכל בעי בגמרא שלא נפשט או תיקו וכדומה אזלינן בה לחומרא והרמב"ם ס"ל לקולא. ועיין שדי חמד שכתב שטעמם של הפוסקים שמחמירם גבי הדור מצווה עד שליש שהסתפקה הגמ' (ב"ק ט.) אי מלגיו אי מלבר ונשראה הגמ' בתיקו משום שבהידור מחמירין טפי וז"ל וכתב המפר' בטעמם דבהידור מצווה מינקט לחומרא עדיף עכ"ל ואכילה לתאוה כתב הרשב"ם (פסחים צט:) שזה משום הדור מצווה והביא השד"ח ב"י (סימן יב') בהלכות ציצית) שכתב שהרמב"ם ס"ל לקולא עיי"ש ודע דהתוס' שהביאו בעיא דירושלמי אי בעי אכילה כזית ראשון לתאוה כתב המירא דכ"א שהתוס' הביאו ספק זה בשביל פסק הלכה שצריך שיאכל כזית בלילה לתאבון וכתב שכן משמע מפסקי התוס'. ונראה לי שהגם שהרא"ש הביא ספק זה לא לפסוק לחומרא נתכוין יען אשר בבעיא של שליש מלגיו שנשארה הגמ' בתיקו פסק הרא"ש לקולא וכתב הב"י בסימן תרנ"ו שטעמו של הרא"ש דספיקא דרבנן לקולא וא"כ גם פה צריך לפסוק לקולא ואומנם בשד"ח הביא

שיש שסוברים דדוקא היכא דסלקא בתיקו אזלינן לקולא ולכך גבי שליש מלגיו אזלינן לקולא דסלקא בתיקו ואלו גבי הספק של אכילה לתאוה לא סלקא בתיקו אלא נשארה בבעי ולפיכך איכה למימר דאע"ג דהרא"ש פסיק התם גבי שליש מלגיו לקולא הכא גבי אכילה לתאוה אפשר שיפסוק לחמרא ומה שכתבתי שהרמב"ם ס"ל אכילה בתאוה בליל חג הסוכות לקולא אמת הוא ואע"ג דלא סלקא בתיקו וראיה לזה דבבעיא גבי נתאכמו (בסוטה טו:) הבעיה לא סלקא בתיקו ובכל זאת פסק שם הרמב"ם לקולא וכמו שכתב המשנה למלך דס"ל לרמב"ם דספק זה הוא מדרבנן (רמב"ם הלכות סוטה פרק ג' הל' ט') ומה שפסק הרמב"ם בספק השני של הירושלמי אי בעי כזית דגן לחומרא (פ"ו ה"ז) משום שזה ספק דאורייתא.

(ח) הרמ"א הנ"ל כתב שבערב סוכות מחצות לא יאכל והקשה המג"א והרי בערב פסח כתב שאסור לאכול משעה עשירית ולמה מחמיר בערב סוכות מערב פסח ותירץ הביכורי יעקב בס"ק כ"ד שבפסח שאוכלים אחר אמירת ההגדה ועשיית הסדר ואילו בסוכות אוכלים ישר בתחילת הלילה ולכך סוכות חמור מפסח וכן כתב בן איש חי פרשת האזינו הלכה ג'.

(ט) הר"י מלוניל כתב שההשלמה היא ביום ז' (הושענא רבה) שיש סוכה ולא בליל ח' (שמיני עצרת) ומוכח להדיא דס"ל שכזית זה מדין הסוכה ואת מהלך הגמ' א"א שיסביר כרש"י אלא נראה שיסביר כדברי

האכילה ותירץ בעל האדרת בספרו עובר אורח אות ק"מ וז"ל ואולאי י"ל דעל דבר שאינו מפורש בתורה לא תקנו כלל לברך וראו חז"ל בזה שמצווה מדרבנן עדיף טפי לברך מעל דבר שהוא בא בקבלה ואינו מפורש בתורה וצ"ע עכ"ל ולפי דברינו מיושב שפיר שכיון שאין המצווה באכילה גופא אלא בשביל לקיים את התשובה לא תקנו ברכה על האכילה ותקנו ברכת לישב בסוכה שזו היא המצווה (וגם לפי מה שכתבנו שצריך אכילה בתאווה לאו"ז מ"מ לתקן ברכה ע"ז לא יתקנו).

(יב) ולענין הנפק"מ האם חייב לאכול בבית כיורדים גשמים וכן אם אכל בבית ושכח יעלה ויבוא אם יחזור לכאורה בפשטות נראה שאם זה מדין הסוכה פטור ואם מדין היו"ט חייב וכדלעיל אבל עדיין יש להסתפק לפוסקים דס"ל שיו"ט ושבתות זה דרבנן כמו מרן ז"ל האם יתחייב מדרבנן כשיו"ט גשמים לאכול בבית דהא הדרבנן לא בטיל או שרבנן לא העמידו דבריהם במקום תורה כל' לא תקנו ביו"ט הראשון של חג שיש כבר חיוב תורה אבל לפוסקים דס"ל שיו"ט ושבתות זה מדאורייתא לא נראה לומר שכשלא אוכל בסוכה יחזור החיוב של יו"ט הרגיל. ומ"מ להלכה דנקטינן שלא חוזרים אם שכח יעלה ויבוא בימים טובים (חוץ מליל פסח וליל ראשון של סוכות) איכא נפק"מ אלו.

הריטב"א שהסביר והא אר"א חייב אדם לאכול ארבע עשרה סעודות בסוכה וא"כ למה אין השלמה אלא לליל יו"ט הראשון (ועיין בריטב"א שהביא גירסא לשיטתו וז"ל ויש נוסחאות דגרסי' בהדיא מאי איריא ליל יו"ט הראשון והא אר"א י"ד סעודות חייב אדם לאכול וכו').

הריבב"ן ס"ל שההשלמה בשמיני עצרת ואוכל בסוכה וכתב שאוכל מיני תרגימא בשביל שלא יהיה בל תוסיף ומוכת דס"ל מדין הסוכה.

תוס' רי"ד ס"ל ג"כ שמשלים בשמיני עצרת ובסוכה א"כ מוכח דס"ל שזה מדין הסוכה. וכיון שהוא בא להשלים חיסרון אין בזה בל תוסיף.

ואחר כל הנ"ל זכינו ללמוד שכל הראשונים פה אחד ס"ל שכזית ראשון הוא מדין הסוכה שהרי לרא"ש ולר"י בברכות (לרש"ל והב"ח) והסמ"ק והר"ן בשם אחרים דס"ל שגם כשיו"ט גשמים יאכל כזית בסוכה וודאי ס"ל מדין הסוכה. ולראב"ד (הובא בב"י) ולרמב"ם ולרשב"א ור"י בברכות (לרע"א והצל"ח) והאו"ז והפמ"ג והריטב"א (בברכות). ג"כ ס"ל שכזית זה מדין הסוכה כמו שהוכחנו לעיל ולדברי הרש"ל הרש"י יחידאה נגד כל הראשונים ואומנם תור"פ ס"ל שזה מדין היו"ט בד"ה משלים ביו"ט האחרון וז"ל בשמיני עצרת ואע"פ שאינה בסוכה מ"מ אכל י"ד סעודות ביו"ט ולהכי אהניה השלמה ולדברי המהרש"א רש"י כמו כל הראשונים דלעיל.

(יא) ויש להקשות אם זה מדין יו"ט ועיקר המצווה זה האכילה למה לא תקנו ברכה על